

اقتصاد ایران منتظر پاداش خود است

بسیاری از ناظران امور ایران از واکنش ضعیف بازار به توافقنامه ۱۴ ژوئیه تعجب زده شده‌اند. بدتر شدن وضعیت شاخص بورس بازار تهران برای تمامی سهام و وضعیت بد ریال باعث شده‌اند تا انتظارات در مورد افزایش کوتاه مدت اعتماد تجار برآورده نشود. اما بدتر شدن وضعیت دلیل دارد و ما هنوز انتظار داریم که اگر ایران و شرکای غربی آن به شرایط توافقنامه وین توجه کنند دوران شکوفایی اقتصادی آغاز شود.

تاخیر یک ماهه بهبودی وضعیت شاخص بورس تهران باعث کاهش انتظارات شده. اما آن چه مهم است که باید به خاطر داشت این است که این توافقنامه هنوز کامل نشده و موانعی که بر سر راه برقراری دوباره ارتباطات مالی بوده‌اند هنوز برداشته نشده‌اند. از ۱۴ ژوئیه شاخص بورس تهران برای تمامی سهام بیش از ۵ درصد سقوط کرده (نمودار اول را ببینید). با وجودی که امضای این قرارداد یک تحول تاریخی بود برای ایران سرمایه‌ای جدید و یا محرک اقتصادی تولید نخواهد نمود. مراحل پیچیده حقوقی و فنی پروسه برداشته شدن چارچوب تحریم‌ها در ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا و سازمان ملل طی می‌شود تا توافق صورت گرفته در مورد کاهش یافتن تحریم‌ها به اجرا درآید و این به شرط آن است که شرایط فنی توافقنامه وین رعایت شود. اما این پروسه هنوز مراحل اولیه خود را طی می‌کند. تحریم‌ها هنوز کاهش نیافته‌اند.

تحلیلگران اوضاع بازار همچنین محتاطانه به واقعاتی اشاره نموده‌اند که باعث تضعیف سهام شده‌اند. بازده کمتر از حد انتظار صنایع فلزی و پتروشیمی و ساخت و ساز باعث نگرانی شده‌اند. آقای ترکان مشاور روحانی به رکود شدید اقتصادی در بخش ساخت و ساز اشاره نموده چرا که تولیدات امسال در این بخش ۶۵ درصد کاهش یافته‌اند. قیمت پائین نفت خام و عدم اطمینان نسبت به وضعیت اقتصادی اروپا و کند شدن اقتصاد چین نیز وضعیت سهام در سراسر جهان را نیز تحت تاثیر قرار داده‌اند. اقتصاددانان انتظار دارند که پاداش توافقنامه هسته‌ای به تدریج و در میان مدت برای ایران ظاهر شود.

اکنون که امید به برقراری دوباره روابط دارد به واقعیت تبدیل می‌شود سرمایه‌گذاران خارجی بیش از پیش به مخاطرات ناشی از مشارکت در اقتصاد ایران توجه دارند. شرکت‌های اروپایی نگران برقراری دوباره تحریم‌ها به دلیل اجرای قوانین تصویب شده در کنگره ایالات متحده آمریکا و هزینه‌ای که ممکن است متقبل شوند می‌باشند. شرکت‌های دیگر به دلایل مسائل پیچیده حقوقی و تجاری که هنوز حل نشده‌اند دیگر رغبتی برای انجام چنین کاری ندارند. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و نهادهای وابسته به آن در عمق اقتصاد ایران حضور دارند و سرمایه‌گذاران نگرانند که توسط قانون ضد تروریسم ایالات متحده آمریکا مورد هدف قرار گیرند. به جز این مسائل باید گفت که موسسات محتاط و بزرگ غربی آگاهند که برقراری مجدد ارتباط با شرکای ایرانی آنها هنوز زود است. مدیر عامل کمربانک آلمان اظهار داشته که نمی‌توان تا زمانی که قانون تحریم‌ها برای همیشه تغییر نیافته در مورد ورود به بازار ایران سخن گفت. مدیر عامل بیمه لویز لندن بیزلی هم علناً گفته که وضعیت باید شفافتر شود تا بتوان روابط تجاری را برقرار نمود.

رئیس بانک مرکزی ایران تعهد خود مبنی بر یکسان نمودن دو نرخ تبادل ارز را در ۸ تا ۱۰ ماه آینده اعلام نمود. این مسئله بخصوص برای سرمایه گذاران خارجی که انتظار دارند وضعیت اقتصادی با ثبات باشد مهم خواهد بود. از زمانی که توافق حاصل شد وضعیت ریال مرتباً ضعیفتر شده و ارزش آن در بازار ۲,۱ درصد کاهش یافته (نمودار ۳ را ببینید). حتی نرخ دولتی نیز تقریباً ۱ درصد لغزش داشته. وضعیت نرخ دولتی از اکتبر ۲۰۱۴ (نمودار ۴ را ببینید) حاکی از آن است که مسئولین به تدریج نرخ دولتی را تضعیف نموده‌اند تا آن را به نرخ بازار برسانند و زمینه یکسان نمودن نرخ‌ها را فراهم آورند.

در میان مدت تفاهمی مثبت در مورد وضعیت اقتصادی ایران شکل خواهد گرفت. گزارش بانک جهانی که اخیراً منتشر شد پیشبینی نموده که اگر توافقنامه اجرا شود رشد تولید ناخالص داخلی از نرخ آن در سال جاری که ۳ درصد می‌باشد به ۵ درصد در سال ۲۰۱۶ جهش یابد. این گزارش همچنین پیشبینی نموده که هزینه انجام معاملات کاهش یابد و صادرات در سال ۲۰۱۶ به میزان ۱۷ میلیارد دلار افزایش یابد (این معادل با ۳,۵ درصد تولید ناخالص داخلی می‌باشد) و ۳ میلیارد دلار سرمایه گذاری مستقیم خارجی نیز صورت گیرد که این رقم دو برابر میزان کنونی آن ولی فقط یک سوم بیشترین میزان آن در سال ۲۰۰۳ می‌باشد. این گزارش اشاره نموده که صنایع خودرو و داروسازی بیش از دیگران از این وضعیت بهره مند خواهند شد.

برای تحلیل وضعیت اقتصادی ایران باید گفت که از این پس دیپلمات‌های روحانی جای خود را به تیم اقتصادی وی خواهند داد. به نظر می‌رسد که تا به حال دولت سعی داشته تا خود را برای اجرای اصلاحات اقتصادی که بسیار لازم هم هستند آماده کند. لایحه‌ای دارد آماده می‌شود که بخش بانکداری را به روی مشارکت خارجی باز کند و در نتیجه بانک‌های خارجی قادر خواهند بود تا شعبه‌های خود را بدون شرکای ایرانی باز کنند. انتظار می‌رود که در دسامبر ۲۰۱۵ یک قرارداد جدید و جامع نفتی ارائه شود که به سرمایه گذاران خارجی امتیازهای بیشتری دهد مانند حق انحصار عملیات اکتشاف و توسعه و تولید. وزیر اقتصاد طیب نیا گفته که دولت از کاهش تحریم‌ها برای برخورد با مشکلات ریشه‌ای و ساختاری اقتصادی استفاده خواهد نمود. وی همچنین در مورد استفاده بهینه از سرمایه گذاری خارجی و بخش خصوصی - بخصوص در زمینه صادرات - سخن گفته و متعهد شده که به مبارزه با تورم تا زمانی که نرخ آن تک رقمی شود ادامه خواهد داد.

وضعیت اقتصادی در سطح کلان برای موفقیت ایران در میان مدت و دراز مدت یک مسئله کلیدی است. مبارزه ایران با تورم هنوز اصلاً به پایان نرسیده. بانک مرکزی ایران گزارش داده که روند تغییر نموده و برای اولین بار در ماه ژوئن و در طول بیش از یک سال میزان تورم ماه به ماه ۰,۷ درصد افزایش یافت. امکان ورود سرمایه و افزایش اعتماد مصرف کنندگان مجدداً باعث افزایش فشارهای تورمی خواهد شد و این مسئله ممکن است از بهبودی یافتن وضعیت ایران جلوگیری کند. در ماه ژوئیه مرکز آمار ایران بالاخره گزارش خود در مورد وضعیت بیکاری را که مدت‌ها انتشار آن به تاخیر افتاده بود منتشر نمود. این گزارش نشان می‌دهد که نرخ بیکاری کمی افزایش یافته و از ۱۰,۶ درصد به ۱۰,۸ درصد افزایش یافته. رویکرد مرکز آمار ایران نسبت به این مسئله دارای نقاط ضعفی است که به خوبی شناخته شده‌اند و گستردگی کم کاری در سراسر اقتصاد ایران نادیده گرفته شده. اما ارقام ارائه شده مطالب بسیار مهمی را نیز بیان می‌کنند. نرخ بیکاری بانوان دو برابر نرخ بیکاری آقایان و نرخ بیکاری جوانان دو برابر نرخ بیکاری افراد مسنتر می‌باشند. شاید آمار ارائه شده در گزارش بانک مرکزی ایران در مورد اقتصاد خانواده که اخیراً منتشر شد بهتر بیانگر وضعیت کنونی باشد. این گزارش نشان می‌دهد که قدرت خرید خانواده‌های ایرانی در سال گذشته کماکان کاهش یافت. به گفته گزارش بانک مرکزی ایران در یک چهارم خانواده‌های شهر نشین - که شامل ۱۹ میلیون نفر می‌شوند - هیچیک از اعضای خانواده شغلی ندارد. اصلاً شکی نیست که با وجود هیاهوی صورت گرفته در مورد توافقنامه هسته‌ای مسئولین با چالش مهمی برای تبدیل سرمایه‌گذاری خارجی و انتظارات مردمی به یک برنامه اشتغال‌زا برای بهبودی دادن به وضعیت اقتصادی مواجه می‌باشند.

